

УДК 657.1.012

Іванченкова Л.В.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Одеська національна академія харчових технологій

Ткачук Г.О.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Одеська національна академія харчових технологій

Скляр Л.Б.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Одеська національна академія харчових технологій

Ivanchenkova Larisa,
Ph.D. of Economics, Associate Professor,
Department of Accounting and Auditing
Odessa National Academy of Food Technologies

Skryar Larisa,
Ph.D. of Economics, Associate Professor,
Department of Accounting and Auditing
Odessa National Academy of Food Technologies

Tkachuk Galina,
Ph.D. of Economics, Associate Professor,
Department of Accounting and Auditing
Odessa National Academy of Food Technologies

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Іванченкова Л.В., Ткачук Г.О., Скляр Л.Б. Проблемні питання оцінки фінансових результатів діяльності сучасного підприємства. У статті висвітлено коло проблемних питань оцінки та визначення фінансових результатів діяльності підприємства. Виділено основні показники фінансових результатів та їхню роль у системі оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. Показано місце показників фінансових результатів у системі інформаційного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Представлено аналіз впливу основних загроз внутрішнього середовища на фінансові результати діяльності підприємства. Розглянуто зміст вимог до показників фінансових результатів як складових індикаторів оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. Виділено заходи забезпечення достовірності показників прибутків (збитків) підприємства. Зроблено висновки про напрями подальших досліджень

щодо забезпечення достовірності та реальності індикаторів рівня фінансово-економічної безпеки сучасного підприємства харчової промисловості.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, фінансовий результат, прибуток (збиток), індикатори оцінки фінансово-економічної безпеки, збитковість підприємства.

Иванченкова Л.В., Ткачук Г.А., Скляр Л.Б. Проблемные вопросы оценки финансовых результатов современного предприятия. В статье освещен круг проблемных вопросов оценки и определения финансовых результатов деятельности предприятия. Выделены основные показатели финансовых результатов и их роль в системе оценки уровня финансово-экономической безопасности предприятия. Показано место показателей финансовых результатов в системе информационного обеспечения управления финансово-экономической безопасностью предприятия. Представлен анализ влияния основных угроз внутренней среды на финансовые результаты деятельности предприятия. Рассмотрено содержание требований к показателям финансовых результатов как составляющих индикаторов оценки уровня финансово-экономической безопасности предприятия. Выделены меры по обеспечению достоверности показателей прибылей (убытков) предприятия. Сделаны выводы о направлениях дальнейших исследований по обеспечению достоверности и реальности индикаторов уровня финансово-экономической безопасности современного предприятия пищевой промышленности.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, финансовый результат, прибыль (убыток), индикаторы оценки финансово-экономической безопасности, убыточность предприятия.

Ivanchenkova Larisa, Skryar Larisa, Tkachuk Galina. Problematic issues in evaluating the financial performance of a modern business. This scientific article is devoted to the study of the problems of determining and evaluating the financial performance of food industry enterprises. The range of issues for study was determined on the basis of existing approaches to the assessment and determination of the financial results of the enterprise. The relevance of the subject of this scientific research is grounded, based on the need to find ways to overcome the loss-making enterprises of the food industry. Three approaches to the definition of the concept of "financial result" are highlighted. A review of the regulatory definition of this category as "profit (loss)" and determined by comparing income and expenditure of activity was carried out. The main indicators of financial results and their role in the system of assessing the level of financial and economic security of an enterprise are highlighted. The place of financial results in the system of information support for the management of financial and economic security of an enterprise is presented schematically. The list of indicators of financial results in the system of information support for the management of financial and economic security of the enterprise. Indicators of financial results in the system of assessing the level of financial and economic security of the enterprise are presented in the form of tabs. The content of requirements for financial performance indicators as components of indicators for assessing the level of financial and environmental security of an enterprise has been considered. The analysis of the impact of the main threats of the internal environment of the enterprise on the financial results of its activities is presented. Summarized information about errors and falsification of income and expenses of the enterprise, distort the actual amount of profit or loss for the reporting period. The main problems associated with a reliable assessment of the profits (losses) of an enterprise are systematized. Allocated measures to ensure the reliability of the profits (losses) of the enterprise. The important role of the accounting system and on-farm control in ensuring the reliability of financial performance indicators was noted. Conclusions about the directions of further research to ensure the reliability and reality of indicators of the level of financial and economic security of a modern enterprise of the food industry are made.

Key words: financial and economic security, financial result, profit (loss), indicators for assessing financial and economic security, enterprise unprofitability.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний спад вітчизняного виробництва на пряму пов'язаний зі світовою економічною кризою та значною мірою є наслідком низької прибутковості та збитковості значної кількості вітчизняних підприємств. Основним економічним чинником, який визначає прибутковість підприємства, є фінансовий результат. При цьому фінансовий результат виступає тим комплексним показником, який узагальнює всі результати виробничо-господарської діяльності підприємства та визначає її ефективність.

Актуальність вивчення проблематики оцінки фінансових результатів діяльності підприємств харчової промисловості важко переоцінити, адже понад 40% із них є збитковими [1]. Треба відзначити, що в 2012 р.

чистий прибуток мав позитивну динаміку росту, але в період 2014-2016 рр. темп зниження прибутку становив у середньому 3,1% щорічно [1]. Найбільш збитковим став 2015 р. При цьому рівень доходності, прибутковості та рентабельності активів із року в рік падає. Додатний фінансовий результат діяльності 2017 та 2018 рр. не спроможні покрити збитки минулих років.

Така ситуація негативно впливає на фінансовий стан підприємств. Зазначимо також, що фінансовий результат діяльності підприємства впливає на рівень фінансово-економічної безпеки підприємства.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Про актуальність теми фінансових результатів, а також методики їхнього обліку свідчить рівень розгляду цієї категорії

в наукових працях. Серед видатних учених, які зробили вагомий внесок у розвиток теорії доходів і результатів діяльності та їх бухгалтерського обліку на різних історичних етапах, можна назвати Л. Флорі, Д. Манчіні, Ф. Ескобара, Ф. Марчі, Д. Чербоні, Ф. Беста, А. Пльбо, Е. Леоте, І.Ф. Шера, Г. Сімона, Е. Шмаленбаха, Л.І. Гомберга, С.Є Сіверса, О.М. Галагана, А.Л. Бикова, В.Г. Макарова, В.Ф. Палія, Я.В. Соколова.

Проте досі не вирішеним залишається уточнення сутності поняття «фінансові результати», а також виявлення чинників, що негативно на них впливають в умовах економічної кризи. Заслугове на увагу також питання впливу фінансового результату на фінансовий стан та рівень фінансової безпеки підприємства.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті – виділити основні вимоги до показників фінансових результатів як складових індикаторів оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства; дослідити загрози внутрішнього середовища підприємства щодо достовірності оцінки фінансових результатів діяльності; визначити перелік основних проблем забезпечення достовірності показників прибутковості підприємств харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проблемні питання щодо фінансових результатів діяльності підприємства можна поділити на дві групи:

- визначення та визнання фінансового результату;
- розрахунок та оцінка фінансового результату.

Аналіз джерел показує наявність трьох підходів до визначення поняття «фінансові результати»:

- 1) як прибуток (збиток) підприємства, що визначається різницею між доходами та витратами діяльності (Ф.Ф. Бутинець [7], С.Ф. Голов [8], М.С. Пушкар);
- 2) як приріст (зменшення) капіталу (О.В. Тимошенко, Н.П. Кондраков, Т.А. Дубровіна);
- 3) як кількісні та якісні підсумки (результат) діяльності підприємства (О.О. Вороніна, Р. Скасюк).

Слід зазначити, що кожний із наступних підходів порівняно з попереднім розширює коло показників для оцінки фінансових результатів діяльності підприємства.

Так, наприклад, підхід до визначення фінансового результату як зміни власного капіталу враховує не тільки результат співставлення доходів та витрат діяльності, а й результати залучення коштів інвесторів, операцій із додатковим капіталом та маніпуляцій із цінними паперами.

Найбільш поширеним є перший підхід, за яким фінансовим результатом вважається прибуток або збиток. Зокрема, міжнародними та національними нормативними актами передбачено саме такий підхід.

Господарський кодекс України (ст. 142) дає таке визначення: «Прибуток (дохід) суб'єкта господарювання є показником фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань» [2].

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1) «Подання фінансової звітності» (розд. Визначення) від 01.01.2012 визначає прибуток або збиток як загальний дохід за вирахуванням витрат за винятком компонентів іншого сукупного прибутку [3].

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73 говорить про прибуток як про суму, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати [4].

Відповідно до Методичних рекомендацій по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій (Додаток, Розд. 8) № 759/10/20-2117, «прибуток – це кінцевий результат діяльності підприємства, який характеризує абсолютну ефективність його роботи» [5].

За Податковим кодексом України прибуток «визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або Міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень цього Кодексу» [6].

Метою забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є досягнення найвищої ефективності та стабільності його функціонування і створення передумов для подальшого розвитку шляхом своєчасного виявлення й запобігання зовнішнім і внутрішнім небезпекам та загрозам. До внутрішніх загроз відносяться збитковість діяльності, втрата платоспроможності, фінансова нестабільність тощо.

Фінансовий результат діяльності відіграє важливу роль у складі інформаційного забезпечення системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства (рис. 1).

Саме тому серед умов забезпечення ФЕБ є забезпечення належного рівня фінансово-економічної ефективності господарської діяльності та підвищення фінансової стійкості, рентабельності та платоспроможності.

Дієвими інструментами забезпечення останніх є аналіз, діагностика та оцінка результатів діяльності, фінансового стану й рівня фінансово-економічної безпеки. Фінансові результати діяльності суттєво впливають на показники фінансової стійкості, платоспроможності, рентабельності тощо.

Фінансовий результат у вигляді прибутку або збитку періоду або залишку нерозподіленого прибутку (непокритого збитку), як показано в табл. 1, використовується під час розрахунку показників оцінки рівня ФЕБ.

Як показує табл. 1, більшість індикаторів оцінки стану та рівня фінансово-економічної безпеки розраховується на підставі показників фінансових результатів, які відображено у формах фінансової звітності [8]:

- чистий фінансовий результат (прибуток, збиток) – форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- фінансовий результат до оподаткування (прибуток, збиток) – форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

Таким чином, достовірність оцінки фінансового результату забезпечує реальну оцінку рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, що ще раз підтверджує актуальність наукового дослідження. На нашу думку, достовірність даних включає у себе:

- своєчасність відображення доходів і витрат;
- правильність розрахунку показників;
- відсутність фальсифікацій господарських операцій;

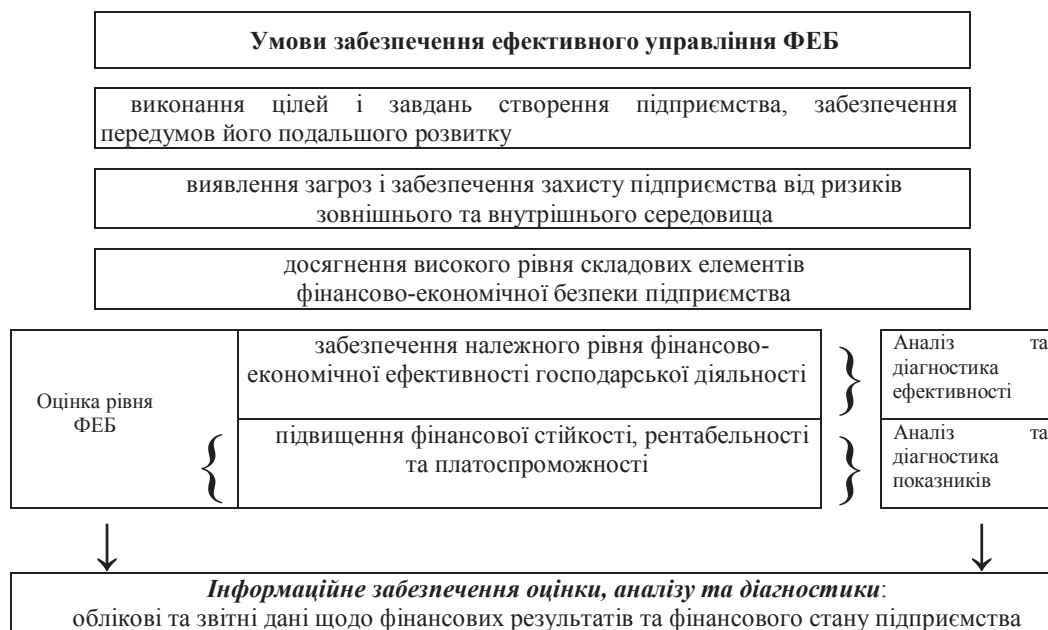

Рис. 1. Фінансові результати в системі інформаційного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Джерело: систематизовано авторами за [7]

Таблиця 1

Показники фінансових результатів у системі оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства

Індикатор стану ФЕБ	Алгоритм розрахунку	Показник фінансових результатів в алгоритмі розрахунку
Коефіцієнт покриття	Обігові кошти / короткострокові зобов'язання	немає
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / валюта балансу	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) у власному капіталі та валюті балансу
Рівень фінансового левериджу	Довгострокові зобов'язання / власний капітал	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) у власному капіталі
Коефіцієнт забезпеченості відсотків до сплати	Прибуток до сплати відсотків і податків / відсотки до сплати	Прибуток (збиток) до оподаткування
Рентабельність активів	Чистий прибуток / валюта балансу	Чистий прибуток (збиток) Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) у валюті балансу
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / власний капітал	Чистий прибуток (збиток) Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) у власному капіталі
Середньозважена вартість капіталу (WACC)	$WACC = (E / K) * y + (D / K) * b (1 - Xc)$, де $K = E + D$ K – обсяг інвестованого капіталу; D – обсяг позикових коштів; E – обсяг власного капіталу; y – необхідна або очікувана прибутковість від власного капіталу; b – необхідна або очікувана прибутковість від позикових коштів; Xc – ставка податку на прибуток	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) у власному та інвестованому капіталі
Темпи зростання прибутку, реалізації продукції, активів	Темпи росту прибутку > темпи росту реалізації продукції > темпи росту активів	Чистий прибуток (збиток)

Джерело: систематизовано авторами за [7]

- дотримання облікової політики оцінки доходів та витрат;
- відповідність нормам чинного законодавства;
- реальність інформації.

Основні загрози внутрішнього середовища під час визначення фінансового результату:

- загрози недостовірності первинних даних про суму доходів та витрат;
- загрози фальсифікації доходів та витрат із метою ухилення від оподаткування;
- загрози неумисних помилок оцінки доходів та витрат, розрахунку фінансового результату.

При цьому найбільш проблемними вважаємо такі питання:

1. Достовірність визначення величини фінансового результату. Якщо не брати до уваги ймовірність навмисного викривлення інформації про доходи, витрати та прибутки (збитки) окремих операцій та видів діяльності, правильність відображення фінансових показників у фінансовій звітності залежить від якості систем реєстрації первинних даних та їх обробки й передачі в системі обліку та дієвості системи контролю. При цьому якість передбачає своєчасність, правильність, систематичність, відсутність логічних та арифметичних помилок. Важливим аспектом досягнення реальності відображення в обліку та звітності інформації про фінансові результати в реальному часі є дотримання затвердженої облікової політики.

2. Обтяжлива система оподаткування призводить до ймовірності фальсифікації фінансових результатів за рахунок приховування реальних розмірів отриманого доходу та навмисного завищення рівня витрат.

3. Помилки та фальсифікації, пов'язані з неправильним перерозподілом виробничих та загальновиробничих витрат. Подібна маніпуляція дає змогу необґрунтовано завищити або, навпаки, занижити вартість залишків незавершеного виробництва, напівфабрикатів власного виробництва, витрат майбутніх періодів тощо з метою приховування збитків або зниження реальної суми прибутку. Дієвими засобами боротьби із цим видом порушень є затвердження облікової політики за даними напрямками та запровадження дієвої системи внутрішньогосподарського контролю над її дотриманням.

4. Забезпечення особистого збагачення окремих зацікавлених осіб (власників, керівництва, тощо) за рахунок приховування доходів або протиправного завищення витрат. Для профілактики зазначених протиправних дій недостатньо використовувати тільки заходи внутрішнього контролю. На нашу думку, необхідно обов'язково використовувати методичні прийоми корпоративного контролю та користуватися

послугами незалежного аудиту. Слід зазначити, що ознаками таких порушень дуже часто бувають перевищення звичайних норм витрат (наприклад, сировини та основних матеріалів), поява витрат, не характерних для даного підприємства чи виду діяльності, завищення цін придбання або продажу тощо. У таких випадках слід користуватися послугами незалежних експертів.

5. Недостатній технічний рівень реєстрації облікової інформації та відсутність сучасних технологій її обробки та передачі.

6. Низький або недостатній рівень кваліфікації спеціалістів, які зайняті у сфері обліку та контролю. Саме це призводить до помилок логічного характеру під час документального оформлення господарських операцій, неумисних арифметичних похибок. Безумовно, підвищення кваліфікації вимагає додаткових витрат, але обов'язково позитивно відобразиться на якості звітних даних та економічній безпеці підприємства у цілому.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Провідна роль у вирішенні питань визначення й оптимізації величини фінансових результатів належить бухгалтерському обліку та економічному контролю, адже можливість отримання найбільшого ефекту за найменших витрат, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів значною мірою залежить від того, наскільки оперативно й точно підприємство здійснює облік та контроль власних витрат і доходів.

Підсумовуючи матеріали проведеного дослідження, зазначимо, що у подальших дослідженнях проблематики формування фінансових результатів підприємств харчової промисловості необхідно особливу увагу приділити вибору ефективних шляхів подолання збитковості основної діяльності та покриття збитків минулих років.

Безумовно, викликає зацікавленість розширення складу індикаторів оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства за рахунок таких результативних показників, як приріст власного або корпоративного капіталу.

Список використаних джерел:

- Семененко О.Г. Економіка та управління. *Економічний вісник університету*. 2017. № 33/1. С. 168-172. URL: <http://oaji.net/articles/2017/1900-1525422415.pdf>.
- Господарський кодекс України № 436-IV від 16 січня 2003 р. *Законодавство України* : вебсайт. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15> (дата звернення: 10.11.2018).
- Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 1 «Подання фінансової звітності», виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, зі змінами станом на 1 січня 2012 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_013. (дата звернення: 05.11.2018).
- Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 7 лютого 2013 р. № 73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 05.11.2018).
- Методичні рекомендації щодо аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій : Лист Державної податкової адміністрації України № 759/10/20-2117 від 27 січня 1998 р.
- Податковий кодекс України. *Верховна Рада України. Законодавство України* : вебсайт. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17_7 (дата звернення: 10.11.2018).
- Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів : навчальний посібник / С.М. Фролов та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.М. Фролова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 332 с.
- Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433. URL: <http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?jsessionid=92559BC2E3DEEB70D11E62DC>. (дата звернення: 05.11.2018).